

ДЕРЖАВНИЙ ТОРГОВЕЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ
Система забезпечення якості освітньої діяльності та якості вищої освіти
сертифікована на відповідність ДСТУ ISO 9001:2015 / ISO 9001:2015

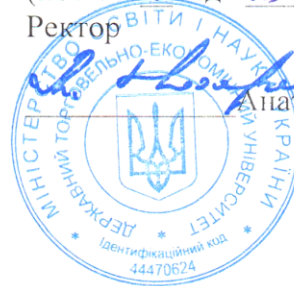
Кафедра філософії, соціології та політології

ЗАТВЕРДЖЕНО

вченою радою ДТЕУ

(пост. п. 6 від «29» 06 2023 р.)

Ректор

Анатолій МАЗАРАКІ

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЕКТАМИ В
МІЖНАРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ/
MANAGEMENT OF PROJECTS IN AN
INTERNATIONAL ENVIRONMENT

ПРОГРАМА /
COURSE SUMMARY

Київ 2023

Розповсюдження і тиражування без офіційного дозволу ДТЕУ заборонено

Автор: ГОРПІНИЧ Ольга, кандидат філософських наук, доцент,
доцент кафедри філософії, соціології та політології

Програму розглянуто і затверджено на засіданні кафедри філософії,
соціології та політології «25» квітня 2023 р., протокол № 27.

Програму розглянуто і затверджено на засіданні вченої ради
факультету міжнародної торгівлі та права «22» травня 2023 р.,
протокол № 11.

Рецензенти: ЧЕПУРКО Гульбаршин, доктор соціологічних наук, старший
науковий співробітник, завідувачка відділу соціальної
експертизи Інституту соціології НАН України;
КРАВЧЕНКО Алла, доктор філософських наук, доцент,
зав. кафедри філософії, соціології та політології.

УПРАВЛІННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРОЕКТАМИ В МІЖНАРОДНОМУ СЕРЕДОВИЩІ / MANAGEMENT OF PROJECTS IN AN INTERNATIONAL ENVIRONMENT

ПРОГРАМА/ COURSE SUMMARY

ВСТУП

Програма дисципліни «Управління соціальними проектами в міжнародному середовищі» призначена для студентів магістратури ДТЕУ денної форми навчання, галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки» спеціальності 054 «Соціологія» освітньої програми «Діджитал соціологія».

Програму підготовлено відповідно до Стандарту вищої освіти України із зазначеної спеціальності та відповідної освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів ДТЕУ.

Програма складається з таких розділів:

1. Мета, завдання та предмет дисципліни.
2. Передумови вивчення дисципліни як вибіркової компоненти освітньої програми.
3. Результати вивчення дисципліни.
4. Зміст дисципліни.
5. Список рекомендованих джерел.
6. Лист погодження програми дисципліни.

1. МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ПРЕДМЕТ ДИСЦИПЛІНИ

Метою даної дисципліни є формування та засвоєння системи знань та умінь з соціального проектування в українському суспільстві та міжнародному середовищі, що забезпечує здатність розробляти, реалізовувати і оцінювати соціальні та міждисциплінарні проекти, здійснювати їх ефективний менеджмент з використанням соціологічних та статистичних методів, цифрових технологій, спеціалізованого програмного забезпечення.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- формування у студентів знань з соціального проектування, підвищення рівня методологічної культури проектної діяльності;
- формування практичних навичок управління соціальними проектами в українському суспільстві та міжнародній сфері, зокрема в сфері планування, визначення цільової групи, залучення людських, фінансових, інформаційних та інших ресурсів, експертів, волонтерів та партнерів;
- розуміння особливостей управління фінансовими ресурсами соціальних проектів, зокрема в сфері залучення внутрішніх та зовнішніх джерел фінансування, бюджетування та звітності;
- поглиблення практичних навичок використання методології, методики та організації соціологічних досліджень при розробці та впровадженні соціальних проектів;
- формування практичних навичок оцінювання соціального проекту, проведення моніторингу, експертизи проекту та прогнозування наслідків.

Предметом вивчення дисципліни є процес розробки, реалізації і оцінювання соціальних та міждисциплінарних проектів в українському суспільстві та міжнародному середовищі, а також процес здійснення їх ефективного менеджменту.

2. ПЕРЕДУМОВИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ ЯК ОBOB'ЯЗKОВОЇ КОМПОНЕНТИ ОСВІТНЬОЇ ПРОГРАМИ

знання

- соціальних проблем та змін, що відбуваються в Україні та світі в цілому;
- закономірностей та особливостей розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач;
- особливостей збирання, аналізу та узагальнення соціальної інформації з використанням соціологічних методів;
- інформаційних та комунікаційних технологій;
- особливостей спілкування з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);
- особливостей різних ролей (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач;
- етичних норм професійної діяльності соціолога;

вміння

- визначати соціальні проблеми та зміни, що відбуваються в Україні та світі в цілому;
- визначати закономірності та особливості розвитку і функціонування соціальних явищ у контексті професійних задач;
- застосовувати знання в практичних ситуаціях;
- генерувати нові ідеї (креативність);
- презентувати результати власних досліджень для фахівців і нефахівців;
- використовувати інформаційні та комунікаційні технології, навички міжособистісної взаємодії;
- спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності);
- працювати у команді, ефективно виконувати різні ролі (зокрема організатора, комунікатора, критика, генератора ідей, виконавця тощо) у команді в процесі вирішення фахових задач;
- дотримуватися етичних норм професійної діяльності соціолога, діяти соціально відповідально та свідомо.

3. РЕЗУЛЬТАТИ ВИВЧЕННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Дисципліна «Управління соціальними проектами в міжнародному середовищі», як обов'язкова компонента освітньої програми, забезпечує оволодіння студентами загальними та фаховими компетентностями і досягнення ними програмних результатів навчання за відповідною освітньо-професійною програмою:

✓ Діджитал соціологія (ОС магістр)

Номер в освітній програмі	Зміст компетентності	Номер теми, що розкриває зміст компетентності
<i>Загальні компетентності за освітньою програмою</i>		
ЗК01.	Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.	1-13
ЗК02.	Здатність працювати автономно.	
ЗК03.	Здатність спілкуватися з представниками інших професійних груп різного рівня (з експертами з інших галузей знань/видів економічної діяльності).	2-13
ЗК04.	Здатність працювати в міжнародному контексті.	1-13
ЗК05.	Здатність оцінювати та забезпечувати якість виконуваних робіт	1-13
ЗК06.	Здатність приймати обґрунтовані рішення.	М
<i>Спеціальні (фахові, предметні) компетентності за освітньою програмою</i>		
СК01.	Здатність аналізувати соціальні явища і процеси.	1, 4, 6, 8-13
СК03.	Здатність проектувати і виконувати соціологічні дослідження, розробляти й обґрунтовувати їхню методологію.	2-13
СК04.	Здатність збирати та аналізувати емпіричні дані з використанням сучасних методів соціологічних досліджень.	2-13
СК05.	Здатність обговорювати результати соціологічних досліджень та проектів українською та іноземною мовами.	1-13
СК06.	Здатність дотримуватися у своїй діяльності норм професійної етики соціолога та керуватися загальнолюдськими цінностями.	1-13
СК07.	Здатність розробляти та оцінювати соціальні проекти і програми. <i>Здійснювати їх ефективний менеджмент.</i>	2-13
СК08.	Здатність співпрацювати з європейськими та євроатлантичними інституціями.	2, 3, 4, 5
СК09.	<i>Здатність оцінювати і враховувати економічні, соціальні та технологічні чинники, що впливають на сферу професійної діяльності.</i>	1-13
СК11.	<i>Здатність обирати та використовувати сучасний інструментарій менеджменту й відповідні знання у професійній діяльності.</i>	4, 5-13
<i>Програмні результати навчання за освітньою програмою</i>		

ПР01	Аналізувати соціальні явища і процеси, використовуючи емпіричні дані та сучасні концепції і теорії соціології.	1, 2, 3, 4
ПР02	Здійснювати діагностику та інтерпретацію соціальних проблем українського суспільства та світової спільноти, причини їхнього виникнення та наслідки.	2-13
ПР03	Розробляти і реалізовувати соціальні та міждисциплінарні проекти з урахуванням соціальних, економічних, правових, екологічних та інших аспектів суспільного життя.	2-13
ПР04	Застосовувати наукові знання, соціологічні та статистичні методи, цифрові технології, спеціалізоване програмне забезпечення для розв'язування складних задач соціології та суміжних галузей знань.	1-13
ПР06	Вільно спілкуватись усно і письмово українською мовою та однією з іноземних мов при обговоренні професійних питань, досліджень та інновацій у сфері соціології та суміжних наук у тому числі в контексті співпраці з європейськими та євроатлантичними інституціями.	1-13
ПР08	Зрозуміло і недвозначно доносити знання, власні висновки та аргументацію з питань соціології та суміжних галузей знань до фахівців і нефахівців, зокрема до осіб, які навчаються.	1-13
ПР10	<i>Використовувати результати самостійного пошуку, аналізу та синтезу інформації з різних джерел для ефективного вирішення спеціалізованих задач професійної діяльності.</i>	1-13

4. ЗМІСТ ДИСЦИПЛІНИ

Тема 1. Теоретичні засади соціального проектування

Поняття соціального проектування. Мета та результат соціального проектування. Суб'єкт та об'єкт соціального проектування.

Сучасні концепції соціального проектування. Соціальна інженерія. Соціальна утопія. Підходи до соціального проектування за цільовим спрямуванням: об'єктно-орієнтований; суб'єктно-орієнтований (тезаурусний); проблемно-орієнтований. Підходи до соціального проектування за характером здійснення: системно-орієнтований; інформаційно-орієнтований; інноваційно-орієнтований; організаційно-орієнтований; управлінсько-орієнтований; ресурсно-орієнтований.

Поняття проекту. Типологія проектів. Типи проектів за характером

запланованих змін: інноваційні, проекти підтримки (реанімаційні або реставраційні). Види інноваційних результатів: «інновація – процес» та «інновація – продукт». Типи проектів за особливостями фінансування: інвестиційні, спонсорські, кредитні, бюджетні, благодійні, донорські, змішані. Типи проектів за їх масштабами реалізації: мікропроекти, монопроекти, малі проекти, мультипроекти, мегапроекти. Типи проектів за строками реалізації: короткострокові, середньострокові, довгострокові. Типи проектів за територіальною ознакою: міжнародні, національні, міжрегіональні, регіональні та місцеві проекти. Типи проектів за ступенем складності: прості, складні та дуже складні проекти. Типи проектів за видами: комерційні і некомерційні. Типи проектів за характером і сферою діяльності: економічні, дослідницькі, екологічні, культурологічні, політичні, соціальні проекти.

Ознаки соціальних проектів: цілепокладання; соціально-детермінована; часова; територіальна; соціально-інституційна; інноваційна ресурсна; організаційна; соціально-інформаційна.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 7-15; 21-23; 33-35], 2 [с. 11-16], 3 [с. 7-62], 4 [с. 6-15], 5 [с. 7-12].

Додатковий: 4 [с. 32-39], 5 [с. 5-14], 6 [с. 47-51], 11 [с. 50-53], 14, 15 [с. 451-454]. 20 [с. 14-18], 25 [с. 309-312], 29

Інтернет-ресурси: 1-13

Тема 2. Міжнародне середовище для реалізації соціального проекту

Поняття міжнародного середовища. Загальна характеристика факторів міжнародного середовища: економічні, соціально-культурні, політико-правові та інших умови, процеси, чинники.

Види міжнародного середовища у реалізації соціальних проектів: зовнішнє середовище (оточення проекту) і внутрішнє середовище (контекст проекту). Чинники міжнародного середовища: за сферами впливу (природно-географічне, політико-правове, економічне, соціально-культурне середовище) та безпосередність впливу (умови і фактори прямої дії – міжнародні організації, міжнародні правові норми, торговельні представництва, комунікаційні мережі та умови і фактори непрямой (посередньої) дії).

Поняття міжнародного проекту. Поняття проекту у міжнародному середовищі. Проектна діяльність на основі Цілей сталого розвитку. Особливості управління соціальними проектами в міжнародному середовищі на основі Цілей сталого розвитку. Взаємодія громад та міжнародної спільноти у проектній діяльності на основі сталого розвитку. Види соціальних проектів на основі Цілей сталого розвитку орієнтовані на: кібербезпеку, оборонні технології, юридичні технології; реконструкцію та відновлюють життя людей; майбутнє енергетики, сільського господарства, виробництва та інших життєво важливих технологій (зелені технології, енергетика, автомобілебудування, робототехніка, дрони, VR); нарощування потенціалу сфер, які очікують на

зрив (edtech, fintech, healthtech, aerospace); зміну глобальної економіки (martech, retail, e-commerce, traveltech, media&entertainment) тощо.

Наскрізні цінності міжнародних соціальних проектів. Тематики наскрізних цінностей Європейського Союзу: демократія і права людини; екологічна сталість; гендерна рівність; інклюзія.

Екологічний аспект у соціальному проекті. Базові варіанти обліку екологічної сталості проекту: мінімізація та/або компенсація існуючого екологічного сліду організації – виконавця проекту; освітньо-популяризаційні заходи для споживачів/клієнтів/цільових груп; діяльність зі збереження та покращення стану навколишнього середовища та здоров'я людини; просування питань екологізації діяльності для колег та партнерів.

Особливості формування та реалізації соціальних проектів у міжнародному середовищі. Типологія міжнародних проектів. Система управління соціальними проектами в міжнародному середовищі. Інститут власника в соціальних проектах в міжнародному середовищі та особливості його формування. Організаційно-технологічні особливості управління соціальними проектами в міжнародному середовищі. Основні учасники соціальних проектів в міжнародному середовищі. Інфраструктура соціальних проектів в міжнародному середовищі. Міжнародний лізинг. Міжнародний франчайзинг. Особливості договорів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 28-30], 5 [с. 74-84]

Додатковий: 1, 7 [с. 12-20], 9, 10 [с. 9-412], 27 [с. 9-122], 28 [с. 9-376], 31 [с. 67-88], 32 [с. 902-914], 33 [с. 474-485], 34 [650-663]

Інтернет-ресурси: 1-13

Тема 3. Система організацій, що здійснюють проектне та інфраструктурне фінансування

Система міжнародних організацій, що здійснюють проектне та інфраструктурне фінансування: міждержавні організації ООН (ПРООН, ЮНЕП, ЮНЕСКО, ЮНІДО, ФАО, ГЕФ та ін.) та Європейського Союзу (Європейська Комісія, Рада Європи, ОБСЄ та ін.); міжнародні фінансові інституції (Світовий Банк, Європейський банк реконструкції і розвитку, Європейський інвестиційний банк та ін.); урядові донори (грантові програми окремих закордонних органів влади (Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Федеральне міністерство економіки і технологій Німеччини (BMWi), Канадське агентство міжнародного розвитку (CIDA) та ін.) або Посольств певних країн в Україні (США, ФРН, Норвегії тощо)); суспільні донори (public funds) (національні (німецькі фонди політичних партій – Фонд К. Аденауера, Фонд Ф. Наумана «За свободу» та ін.), міжнародні (PHARE – Програма демократії, Вишеградський фонд); корпоративні донори (corporate foundations); приватні донори (private funds) (великі міжнародні організації – Міжнародний фонд «Відродження» Дж. Сороса та фонд Рокфеллера; невеликі сімейні фонди – фонд Кнута й Аліси

Валенбергів, і фондів особливого призначення – «Фонд Раскоба заохочення католицької діяльності»).

Система вітчизняних організацій, що здійснюють проектне та інфраструктурне фінансування: державні структури та органи місцевого самоврядування (наприклад, місцева адміністрація, управління освіти, управління соціального захисту, міністерства та відомства тощо); «напівприватні донори» (громадські організації, які отримують кошти від державних донорів і розподіляють їх між організаціями-заявниками – Український фонд соціальних інвестицій, Державний фонд сприяння місцевому самоврядуванню в Україні.); приватні донори (фонди, приватні некомерційні організації, які отримують кошти від приватних громадян (пожертвування), або корпорації (комерційні фірми), а також приватні особи – Фонд В. Пінчука, Фонд братів Кличко, Міжнародний фонд «Відродження»); приватні благодійні фонди (United World Cultures Foundation, UWCF), комерційні структури (Благодійним фондом «МХП-Громаді»), релігійні, наукові та інші громадські некомерційні організації, а також приватні особи. Типи приватних благодійних фондів: незалежні фонди; асоційовані фонди; фонди прямої дії; місцеві фонди (БО «Мережа 100 відсотків життя Рівне»). Інші форми отримання фінансування для соціального проекту: членські внески; збір пожертвувань від приватних осіб і організацій; організація платних благодійних заходів, цільові кошти.

Процедурні вимоги і особливості надання фінансової підтримки вітчизняними і міжнародними організаціями, що надають проектне та інфраструктурне фінансування. Спонсорство. Причини і мотиви безповоротного (грантового) фінансування проектів. Благодійність. Філантропія.

Державно-приватне партнерство (публічно-приватне партнерство) як форма реалізації соціальних проектів у міжнародному середовищі. Система взаємодії державного та приватного секторів. Ознаки та характеристики державно-приватного партнерства. Основні напрями впливу державно-приватного партнерства. Суспільна значимість державно-приватного партнерства. Механізм забезпечення державно-приватного партнерства.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 4 [с. 42-60]

Додатковий: 1, 7 [с. 12-20], 8 [с. 109-114], 10 [с. 9-412], 16 [с. 151-154], 17 [с. 53-94], 20 [с. 7-13; 34-69], 27 [с. 9-122], 28 [с. 9-376], 30 [с. 486-499], 31 [с. 67-88], 33 [с. 650-663]

Інтернет-ресурси: 1-13

Тема 4. Практика управління міжнародними соціальними проектами в Україні

Особливості впровадження міжнародних проектів і використання програм в Україні. Основні проблеми щодо залучення міжнародних програм в Україну.

Нормативно-правове регулювання міжнародної технічної допомоги (МТД). Відповідність національного законодавства міжнародним правовим стандартам у співробітництві з міжнародними донорами. Стратегічний, організаційний та правовий характер проблем, пов'язаних з правовим регулюванням міжнародної технічної допомоги. Захист прав інтелектуальної власності у міжнародних проектах і програмах. Моніторинг та аудит міжнародних проектів, програм та грантів.

Роль органів місцевої влади у реалізації міжнародних проектів та програм. Взаємодія органів місцевої влади з міжнародною спільнотою у проектній діяльності. Стереотипи сприйняття проектної діяльності посадовцями місцевих органів влади. Залучення міжнародної фінансової допомоги для реалізації регіональних та місцевих проектів. Досвід громад по залученню міжнародної технічної допомоги для реалізації проектів та програм.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3 [с. 60-66]

Додатковий: 10 [с. 9-412], 18, 19 [с. 7-13; 22-32], 32 [с. 650-663]

Інтернет-ресурси: 1-10

Тема 5. Життєвий цикл соціального проекту

Поняття «життєвий цикл проекту» (проектний цикл). Мікроцикли «життєвого циклу проекту»: аналіз ситуації (нормативно-правове обґрунтування та класифікація проекту; аргументація проблеми з обґрунтуванням концепції її вирішення на основі ключової ідеї, тобто задуму; характеристика суб'єкта, об'єкта та предмета проекту); розроблення концепції проекту (формулювання мети та завдань проекту); планування проекту (розробка плану проектних заходів; розробка механізму контролю та корекції процесу практичної реалізації проекту; визначення та обґрунтування ресурсного забезпечення проекту; визначення очікуваних результатів; оцінка ефективності отриманих під час реалізації проекту результатів; розробка соціального паспорту проекту); реалізація проекту; корекція проекту по підсумкам моніторингу; оцінка результатів та підведення підсумків проекту.

Поняття технології соціального проектування. Етапи технології соціального проектування: підготовчий етап (оцінка можливостей розробника соціального проекту; створення проектної групи; розподіл функцій між членами проектної групи; визначення термінів розробки соціального проекту); концептуальний етап (розробка концептуальної моделі соціального проекту; узгодження концептуальної моделі зі стейкхолдерами (за можливості)); описовий етап (підготовка титульного аркуша соціального проекту; розробка анотації (резюме) соціального проекту; розробка апікаційної форми); організаційний етап (розробка плану-графіка реалізації соціального проекту; фінансове обґрунтування соціального проекту; ресурсне забезпечення соціального проекту); оціночний етап (визначення очікуваної ефективності соціального проекту; експертна оцінка соціального проекту; коригування

проекту за результатами оцінювання; механізм моніторингу виконання проекту).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 35-122], 2 [с. 16-37], 3 [с. 66-97], 4 [с. 16-26], 5 [с. 12-18; 41-44]

Додатковий: 5 [с. 16-49], 14, 20 [с. 14-18], 26 [с. 7-59], 28 [с. 9-376], 29

Інтернет-ресурси: 1-13

Тема 6. Підготовчий та концептуальні етапи соціального проекту

Аналіз ситуації. Соціальна діагностика – основа мікроциклу аналізу ситуації. Принципи соціальної діагностики: об'єктивності, верифікації соціальної інформації. Рівні реалізації соціальної діагностики: міжнародний, державний, регіональний, місцевий, індивідуальний. Соціологічні методи у соціальній діагностиці: спостереження; методи опитування (інтерв'ювання, анкетування, фокус-група); методи аналізу документів (традиційний аналіз, контент-аналіз); експертна оцінка. Соціальна паспортизація. Метод апрейзерів. Метод аналізу ієрархій (МАІ). Статистичні методи у соціальній діагностиці. SWOT-аналіз. Групування. Аналіз «ціль-засоби», баланс успіхів і невдач.

Концепція соціального проекту: актуальність, мета і завдання, зміст можливої діяльності, правові, економічні, організаційні засади проекту, можливі ризики при реалізації проекту, очікувані результати. Актуальність проекту: визначення проблеми (чия проблема; масштаби проблеми; ризики, якщо проблема не буде вирішена найближчим часом); робота над проектною ідеєю; поняття проектної ідеї; «паспорт проектної ідеї»; план реалізації проектної ідеї. Визначення мети і завдань проекту. Цілі проекту. Доцільність проекту (доведення доцільності соціальних змін; доведення доцільності інвестування проекту). Оцінка життєдіяльності проекту (соціальна корисність, соціальне значення та соціальні наслідки проекту). Методи формування цілей проекту: спостереження, мозковий штурм, метод колективного блокнота, синектика, морфологічний аналіз, індукція, дедукція, дерево цілей, SMART-аналіз цілей. Визначення правового поля проекту. Фінансове обґрунтування проекту.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 35-122], 2 [с. 16-37], 3 [с. 66-97], 4 [с. 16-26], 5 [с. 12-18; 41-44]

Додатковий: 5 [с. 16-49], 14, 20 [с. 14-18], 26 [с. 7-59], 28 [с. 9-376], 29

Інтернет-ресурси: 1-13

Тема 7. Проектна група. Управління соціальним проектом

Оцінка можливостей розробника соціального проекту. Створення проектної групи. Суб'єкти управління соціальними проектами. Основні учасники проекту (заінтересовані особи першого кола): ініціатор проекту,

замовник, інвестор (спонсор), генконтрактор, генпідрядник, виконавці та ін. Команда управління проектом: менеджер проекту, члени команди проекту (адміністратор, координатор, експерт), функціональні підрозділи організації (маркетинг, фінанси, виробництво та ін.). Розподіл функцій між членами проектної групи.

Поняття управління проектом (проектний менеджмент). Характеристики проект-менеджменту. Функції управління проектами.

Структура і завдання управління проектами. Процеси ініціації старту проекту та його реалізації. Процеси виконання проекту. Процес набуття проектом переваг на різних етапах реалізації. Процеси аналізу та контролю виконання проекту. Процеси аналізу та контролю виконання проекту. Процеси завершення проекту.

Процес управління проектами: управління задумом проекту; управління інтеграцією (змістом) проекту; управління часом; управління фінансами (вартістю) проекту; управління якістю; управління командою; управління комунікаціями проекту; управління ризиками; управління забезпеченням проекту.

Методи управління соціальним проектом. Методи побудови й аналізу сіткових та календарних графіків робіт. Методи формування фінансового плану (бюджету) проекту та контролю за ним. Методи управління людськими й матеріальними ресурсами. Методика Synefin® Framework (інструмент для прийняття рішень в умовах невизначеності).

Міжнародний досвід стандартизації та сертифікації управління соціальними проектами. Стандарти ISO, ISO 9000: ISO-9000: 9000-1 – настанови щодо вибору і застосування; 9000-2 – настанови щодо застосування ISO-9001, ISO9002 та ISO-9003; 9000-3 – настанови щодо застосування ISO-9001 до розроблення, поставляння та супроводження ПЗ; 9000-4 – настанови щодо управління програмною надійністю).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 16-21; 23-27], 2 [с. 43-51], 4 [с. 30-35], 5 [с. 19-22]

Додатковий: 1, 2 [с. 64-69], 5 [с. 52-58], 16 [с. 151-154], 20 [с. 14-18], 21 [с. 7-26], 23 [с. 170-172], 26 [с. 7-59], 28 [с. 9-376], 29, 31 [с. 67-88]

Інтернет-ресурси: 1-13

Тема 8. Організаційний етап соціального проекту

Планування соціального проекту: заходи у відповідності з завданнями проекту (розробка плану проектних заходів), наявні ресурси (визначення та обґрунтування ресурсного забезпечення проекту), терміни реалізації, виконавці (учасники його реалізації та їх функції), об'єми фінансування. Методи соціального проектування на етапі планування проекту: спостереження, мозковий штурм, метод колективного блокнота, синектика, морфологічний аналіз, індукція, дедукція, SMART-аналіз, дерево-цілей, діаграма Ганта, методи бюджетування, методи статистичного аналізу. Джерела фінансування проекту: місцевий бюджет; кошти благодійників;

кошти організацій-партнерів; кошти громадських організацій; гранти; державний бюджет; кредитні ресурси; фандрайзинг; краудфандинг. Формування бюджету проекту. Поняття бюджету проекту та його складові: оцінка вартості робіт; базис оцінки; обмеження проекту; графік проекту; календар ресурсів; договори. Послідовність розробки бюджету проекту.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 35-122], 2 [с. 16-37], 3 [с. 66-97], 4 [с. 16-26], 5 [с. 12-18; 41-44]

Додатковий: 5 [с. 16-49], 14, 20 [с. 14-18], 26 [с. 7-59], 28 [с. 9-376], 29

Інтернет-ресурси: 1-13

Тема 9. Фінансування соціальних проектів у міжнародному середовищі

Пошук джерел фінансування проекту. Класифікації донорів. За видами допомоги, що надається: хто надає гранти; хто виділяє стипендії на навчання; хто здійснює експертну (консультативну) допомогу; хто надає технології, обладнання тощо; хто підтримує соціальне підприємництво. За сферою інтересів: вузькоспеціалізовані донори; універсальні донори. За територіальними межами дії: національні та міжнародні донори. За джерелом капіталу: міждержавні організації, урядові, суспільні, корпоративні та приватні донори.

Правила донорам щодо ухвалення рішення фінансування проекту.

Програми і гранти як джерела фінансування соціальних проектів. Характеристики грантових конкурсів: географія конкурсу; тип одержувачів грантів; пріоритети конкурсу; терміни подання заявки (deadline) та підведення підсумків конкурсу; розмір гранта та розмір власного внеску; термін реалізації проекту; види діяльності, що фінансуються; формальні документи, що вимагаються. Інформаційні джерела грантрайтингу. Написання проектної заявки. Підписання грантових угод. Звітування про реалізацію проекту.

Поняття фандрайзингу. Загальні принципи фандрайзингу. Способи фандрайзингу: збір грошей (збір приватних пожертв, аукціони, публічні благодійні акції); залучення волонтерів (до проведення спеціальних заходів, роботи організації); отримання фінансування (на проведення певних заходів, реалізацію програм, проектів) від державних структур, комерційних організацій, спеціальних фондів тощо. Донори (інвестори) фандрайзингу: державні структури різних країн, міжнародні організації, приватні благодійні фонди, комерційні структури, релігійні, наукові та інші громадські некомерційні організації, приватні особи. Умови вибору способу фандрайзингу.

Краудфандинг. Відмінності краудфандинга від благодійних пожертвувань, кредитів, грантів, інвестицій. Краудфандинг як PR-інструмент. Краудфандинг як маркетинговий інструмент. Вибір платформи для запуску проекту. Основні правила запуску крауд-проектів.

Фінансування проектів на основі державно-приватного партнерства. Система фінансової взаємодії державного та приватного секторів. Механізм

забезпечення державно-приватного партнерства у фінансуванні соціальних проектів.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 3 [с. 16-25], 5 [с. 23-40]

Додатковий: 7 [с. 12-20], 8. [с. 109-114], 10 [с. 9-412], 16 [с. 53-94], 22 [с. 309-312], 23 [с. 7-59], 24 [с. 9-122], 25 [с. 9-376], 32 [с. 650-663]

Інтернет-ресурси: 1-13

Тема 10. Описовий етап соціального проекту. Оформлення соціального проекту

Підготовка опису проекту. Етапи організації роботи над описом проекту: етап планування; аналітичний етап; етап узагальнення інформації; етап представлення отриманих результатів (презентація).

SMART-модель Пітера Друкера. Підготовка і складання проектної заявки. Методи соціального проектування у підготовці проектної документації: порівняння, групування, асоціація, комбінування, аналогія діаграма Ісікави, дерево-проблем, модифікація.

Текстове оформлення соціального проекту. Поняття апікаційної форми. Блоки апікаційної форми: відомості про організацію, яка подає проект; текст проекту. Стандартні компоненти апікаційної форми: опис проблеми, на вирішення якої спрямовано проект; мета та завдання проекту; бенефіціарії (цільові групи) проекту; опис видів діяльності, які будуть виконані в межах проекту; терміни та місце реалізації проекту; прогнозовані результати; ресурсне забезпечення проекту; кошторис витрат. Можливі додаткові компоненти апікаційної форми: ресурси, які організація може самостійно забезпечити для реалізації проекту; перелік проектів, які раніше реалізовувала організація; перелік партнерів організації; основні досягнення організації у проектній діяльності; можливі ризики для реалізації проекту; перспективи підтримки ініціатив, реалізованих під час проекту, по закінченні його фінансування.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 1 [с. 35-122], 2 [с. 16-42], 3 [с. 66-97], 4 [с. 16-26], 5 [с. 12-18; 41-44]

Додатковий: 5 [с. 16-49], 14, 20 [с. 14-18], 26 [с. 7-59], 28 [с. 9-376], 29

Інтернет-ресурси: 1-13

Тема 11. Оціночний етап соціального проекту

Поняття оцінки соціального проекту. Місце оцінки в проектному циклі. Завдання оцінювання соціальних проектів: оцінювання для продовження (поширення) проекту; оцінювання для пошуку шляхів поліпшення проекту; оцінка економічної ефективності; оцінка соціальної ефективності.

Критерії класифікації видів оцінювання соціальних проектів: у зв'язку з тим, що оцінюється (процеси – види діяльності в межах проекту; результати –

наслідки цих видів діяльності). Класифікація видів оцінювання: за часом проведення (на етапі формування програми – вхідна (базова); на етапі впровадження – поточна; вихідна (підсумкова)); за особою, що проводить оцінку (внутрішня – оцінюють самі учасники проекту; зовнішня – оцінюють сторонні фахівці та експерти); за цільовим призначенням (оцінка потреб; оцінка процесу; оцінка результату (результативності); оцінка впливу; оцінка економічної ефективності). Критерії оцінювання соціального проекту: результат (якість); витрати (вартість); час (терміни); ризики. Оцінювання соціального проекту за характером впливу результатів проекту на соціальну ситуацію: інституціональний ефект; економічний ефект; науково-технологічний ефект; соціальний ефект, психологічний; практико-орієнтований.

Типологія видів оцінювання за часовою ознакою: формувальне (або базове) та підсумкове. Мета та етапи формувального оцінювання соціального проекту. Види формувального оцінювання за ознакою того, що оцінюється: процесуальне і результативне. Основні аспекти результативного оцінювання: оцінка змін щодо ставлення до проблеми, знань чи поведінки; кількісна оцінка учасників чи клієнтів проекту; аналіз ефективності; аналіз ефективності; аналіз змін у політиці; оцінка досягнень.

Модель та технологічна схема оцінювання соціального проекту: підготовка процесу оцінювання (передбачення взаємозв'язку планування і оцінювання); формування системи управління процесом оцінювання (розробка програми оцінювання; розроблення плану здійснення оцінювання; затвердження плану здійснення оцінювання; розробка інструментарію оцінювання); проведення оцінювання; аналіз звітності; узагальнення інформації та складання звіту за результатами оцінювання.

Методи збору інформації при оцінювання соціального проекту: якісні методи (проведення фокусованих групових, гнучких та глибинних інтерв'ю, аналіз щоденників спеціалістів, які індивідуально працюють з клієнтами); кількісні методи (стандартизовані опитування, (поштові, телефонні, «віч-на-віч»), статистичний аналіз стандартизованих форм реєстрації процесів (видів діяльності), що здійснюються, безпосередні вимірювання показників, що несуть інформацію стосовно наслідків діяльності, що здійснюється).

Методики оцінювання соціальних проектів. Методика SWA-аналізу (оцінки співвідношення витрат на реалізацію соціальних проектів і вигід від неї); SROI (аналіз витрат, вигід та соціальний аудит). Методика Synefin® Framework (інструмент для прийняття рішень в умовах невизначеності).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2 [с. 62-80]; 4 [с. 26-29]

Додатковий: 2 [с. 64-69], 4 [с. 32-39], 5 [с. 38-52], 18 [с. 9-57], 20 [с. 7-13; 34-69], 25 [с. 309-312], 28 [с. 9-376], 31 [с. 67-88]

Інтернет-ресурси: 1-13

Тема 12. Моніторинг соціальних проектів у міжнародному середовищі

Поняття моніторингу. Місце моніторингу в проектному циклі. Очікувані результати: моніторинг та оцінювання їх досягнення. Визначення моніторингу й оцінювання. Класифікація видів моніторингу: моніторинг ситуації; моніторинг процесу. «Внутрішній» моніторинг проекту.

Моніторинг соціального проекту. Розроблення та впровадження системи моніторингу: визначення мети та завдань моніторингу; визначення показників, за якими можна буде відстежувати хід проекту; визначення джерел інформації для проведення моніторингу (керівники організацій, представники цільових груп, документація проекту або окремих складових проекту, матеріали заходів проекту тощо); визначення методів збору інформації; визначення частоти та графіку збору інформації; визначення відповідальних за збір інформації; визначення методики обробки та аналізу інформації; планування переліку зацікавлених осіб для презентації результатів моніторингу та подальшого їх використання; врахування у бюджеті проекту витрат, необхідних для проведення моніторингу. Етапи організації системи моніторингу. Складові процедури моніторингу соціального проекту: аналіз ризиків, ресурсів (використання ресурсів: відповідність витрачених ресурсів плану); потреб (процес виконання запланованої діяльності: відповідність змісту заходів потребам цільових груп, дотримання необхідних технологій, методів, процедур, проведення намічених заходів згідно графіку тощо); результатів (у якій мірі вдається досягати намічених завдань); вплив проекту (як впливає проект на зміни у соціальному середовищі, поведінку цільових груп, роботу спеціалістів соціальної сфери тощо); індикатори та показники моніторингу. Вимоги до індикаторів та показників моніторингу: чітко та зрозуміло сформульовані; конкретні; незалежні; повинні бути вимірювані; бути придатними для перевірки; повинні бути зібраними за нетривалий час.

Класифікація індикаторів: прямі та непрямі індикатори; кількісні та якісні індикатори; базові індикатори, індикатори процесу та результатів реалізації програми; проміжні та підсумкові індикатори; міжсекторні індикатори. Визначення та відбір індикаторів. План моніторингу. Інструментарій моніторингу. Соціологічні методи як інструментарій моніторингу соціального проекту: інтерв'ю, спостереження, анкета, фокус-група, аналіз документів (у тому числі поточної та підсумкової звітності за відповідними схемами). Джерела та методи збору інформації для моніторингу. Періодичність збору інформації. Відповідальні за здійснення моніторингу. Залучення зацікавлених сторін. Підготовка звіту за результатами моніторингу. Використання даних моніторингу.

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2 [с. 55-62]; 4 [с. 26-29]

Додатковий: 2 [с. 64-69], 4 [с. 32-39], 5 [с. 38-52], 18 [с. 9-57], 20 [с. 7-13; 34-69], 25 [с. 309-312], 28 [с. 9-376], 31 [с. 67-88]

Інтернет-ресурси: 1-13

Тема 13. Соціальне прогнозування в управлінні соціальними проектами в міжнародному середовищі

Поняття прогнозу. Прогностичні принципи. Параметри прогнозу. Критерії типології прогнозів. Типологія прогнозів. Природознавче та суспільствознавче прогнозування. Прогнозування за часом випередження: поточне, короткотермінове, середньотермінове, довготермінове і наддовготермінове. Пошукові та нормативні прогнози та їх підтипи (планові, програмні, проектні, організаційні та цільові).

Особливості соціального прогнозування. Прогностичні ефекти: прямі та зворотні. Прямі ефекти: самоорганізації, самоліквідації, самотранспортування, прискорення або уповільнення, посилення або послаблення, випередження або наслідку. Зворотні ефекти: «бумерангу», активізації, нейтралізації, «прогностичної моди», «прогностичної паніки», «прогностичної сліпоті». «Ефект Едіпа». «Ефект Пігмаліона».

Технологія соціального прогнозування. Інструментарій та етапи прогнозного дослідження. Методи прогнозування. Кількісні та якісні методи соціального прогнозування.

Прогнозування і проблема управління ризиками.

Основні способи соціального прогнозування. Екстраполяція. Прогностичне моделювання. Експертиза. Експертна група. Процедура соціальної експертизи: мета, завдання, функції, потреба у проведенні, об'єкти та суб'єкти соціальної експертизи, порядок замовлення. Організаційні моделі соціальної експертизи: «рецензія», «моніторинг», «проект». Форми кінцевого продукту соціальної експертизи: експертний висновок, експертне спостереження, експертна розробка. Структура технологічного процесу експертно-оцінювальної діяльності. Етапи оформлення результатів експертизи. Методи соціальної експертизи: очні (метод фокус-груп, ситуаційний аналіз «мозкова атака», створення сценаріїв (сценарний метод)); заочні (метод «Дельфі», доповідна записка, опитувальні листи).

Список рекомендованих джерел:

Основний: 2 [с. 51-55]; 4 [с. 36-41]

Додатковий: 12 [с. 19-434], 13 [с. 7-16], 22 [с. 10-35], 24

Інтернет-ресурси: 1-13

5. СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНИХ ДЖЕРЕЛ

Основний* :

1. Блага Н. В. Управління проєктами : навч. посібник. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2021. 152 с.
2. Бортнік С. М. Соціально-економічне проектування: курс лекцій для студентів денної та заочної форм навчання освітньо-кваліфікаційного рівня «магістр», спеціальності 051 «Економіка», освітньо-професійної програми «Економіка доквілля і природних ресурсів», галузі знань – 05 Соціальні та поведінкові науки. Луцьк: 2023. 116 с.
3. Бутченко Т. І. Соціальне проектування : навчальний посібник для здобувачів ступеня вищої освіти бакалавра спеціальності «Соціальна робота» освітньо-професійної програми «Соціальна робота». Запоріжжя : ЗНУ, 2020. 107 с.
4. Міжнародні та національні соціальні проєкти та програми: комплекс навчально-методичного забезпечення навчальної дисципліни. [Електронний ресурс]: навч. посіб. для здобувачів ступеня магістра за спеціальністю 231 «Соціальна робота» / КПІ ім. Ігоря Сікорського; уклад.: С.В. Гераськов – Електронні текстові дані (1 файл: 211 Кбайт). Київ: КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2022. 93 с.
5. Соціальне прогнозування і проектування: навчально-методичний посібник для студентів першого бакалаврського рівня закладів вищої освіти, що навчаються за спеціальністю 231 Соціальна робота. Ужгород: ДВНЗ «УжНУ», 2021. 56 с.

Додатковий

1. Багашова Н. В. Світові та вітчизняні тенденції розвитку управління проєктами. Ефективна економіка. 2015. № 6. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2015_6_34 (дата звернення: 27.02.2024).
2. Баглей Р. Р., Гомотюк В. О., Бучинська Т. В. Застосування проєктного менеджменту у процесі реалізації переходу підприємств до цифрової економіки. Інноваційна економіка. 2022. № 1-2 (90). С. 64-69.
3. Бакуліна О. С. Формування людиноцентричної моделі соціального розвитку підприємств Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2019. Вип. 2(19). С. 99-103.
4. Безверхнюк Т. М. Соціальний проєкт в державному управлінні: обґрунтування доцільності реалізації. Публічне управління: теорія та практика. 2014. Вип. 1. С. 32-39.
5. Безпалько О. В. Соціальне проектування: Навчальний посібник. К.: Знання, 2010. 127 с.
6. Геращенко Н. О. Особливості формування цілей у проєктах соціального розвитку. Управління проєктами та розвиток виробництва. 2010. № 1(33). С. 47-51.

*Курсивом визначено джерела та літературу, яка наявна в бібліотеці ДТЕУ.

7. Демуз І. О. Фандрайзинг і грантрайтинг як особливий фінансовий механізм міжнародної підтримки наукових проєктів в Україні. Економічний вісник університету. 2019. Вип. 43. С. 12-20.
8. Дутко Н. Г. Державно-приватне партнерство: перспективи розвитку. Інвестиції: практика та досвід. 2020. № 4/2020. С. 109-114.
9. Інструмент оцінки сталості програм та проєктів. Київ, 2016. 20 с. <https://pedagogy.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/INSTRUMENT-OTSINKY-STALOSTI-PROHRAMTA-PROEKTIVKyiv-2016.pdf>
10. Колосова В. П. Фінанси міжнародних інституцій в Україні : монографія. Київ : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2016. 504 с.
11. Лемко Г. Соціальне проєктування: дефініція поняття. Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. 2021. №78. С. 50-53.
12. Лепський М. А. Якісні методи соціального прогнозування: методологія, методика, практика: підручник. Запоріжжя: КСК-Альянс, 2016. 440 с.
13. Міхно Н. К. Посібник до вивчення курсу «Соціальне прогнозування». Дніпропетровськ: [Б. в.], 2015. 26 с.
14. Мішина С. В., Мішин О. Ю. Науково-практичні засади соціального проєктування. Ефективна економіка: електронне наукове фахове видання. 2020. № 1. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7620> DOI: 10.32702/2307-2105-2020.1.73
15. Нагорна Г. О. Соціальне проєктування: історія становлення та розвитку. Молодий вчений. 2016. № 5. С. 451-454.
16. Омельчук А. Світовий досвід управління проєктами. Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Міжнародні відносини. 2013. № 9. С. 151-154.
17. Основи грантрайтингу та управління проєктами в публічній сфері : метод. рек. для органів влади та недерж. орг-цій / Авт. кол.: В. В. Белявцева, А. І. Гнатенко, О. С. Зінченко та ін. ; за заг. ред. О. В. Кулініча. Харків : Золоті сторінки, 2017. 148 с.
18. Посібник з моніторингу та оцінювання програм регіонального розвитку / Лендшел М., Винницький Б., Ратейчак Ю., Санжаровський І. За ред. Санжаровського І., Полянського Ю. К.: К.І.С., 2007. 80 с.
19. Посібник з підготовки проєктів. Підтримка політики регіонального розвитку в Україні EuropeAid/132810/C/SER/UA. URL: <https://enefcities.org.ua/upload/files/Dodatky.pdf>
20. Посібник з проведення конкурсів проєктів ОГС за державного фінансування (український та міжнародний досвід). Київ: Ваїте, 2017. 198 с.
21. Приймак В. М. Управління проєктами. Збірник кейсів [Електронний ресурс] : навч. посіб. К.: Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2021. 268 с.
22. Психологічне забезпечення прогнозування соціальних процесів : монографія / О. Суший (наук. ред.) ; авт. кол.: Т. Данилова, В. Жовтянська, О. Кухарук, О. Малхазов, О. Суший ; Національна академія педагогічних

- наук України, Інститут соціальної та політичної психології. Кропивницький : Імекс-ЛТД , 2023. 171 с.
23. Сас Н. Міжнародні стандарти з управління проектами та їх застосування в Україні. Європейська проектна культура в Україні: стан, проблеми, перспективи: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції (Запоріжжя, 29-30 травня 2020 р.) / За ред. О. Гури, В. Меньяло. Запоріжжя, 2020. С. 170-172.
 24. Тема 3. Технологія соціальної експертизи. URL: https://moodle.znu.edu.ua/pluginfile.php/600127/mod_folder/content/0/%D0%A2%D0%95%D0%9C%D0%90%203.pdf?forcedownload=1
 25. Тернопільська В. І., Бакуліна О. С. Управління соціальними проектами: формування цілей та доцільність їх реалізації. Інфраструктура ринку. 2020. Випуск 39. С. 309-312.
 26. Фандрейзинг. Навчальний посібник для посадових осіб місцевого самоврядування / О. Кобзарев / Асоціація міст України. К.: ТОВ «ПІДПРИЄМСТВО «ВІ ЕН ЕЙ», 2015. 84 с.
 27. Чернявська О. В., Соколова А. М. Фандрайзинг. Навч. посіб. 2-ге вид., з доопрац. та допов. К.: Алєрта, 2015. 272 с.
 28. Grisham Thomas W. International project management : leadership in complex environments. Published by John Wiley & Sons, Inc., Hoboken, New Jersey, 2010. 405 p.
 29. ISO 9001:2000. Quality management systems – Requirements (Системи управління якістю. Вимоги).
 30. John Lannon, John N. Walsh. Project facilitation as an active response to tensions in international development programmes. International Journal of Project Management. Volume 38, Issue 8, November 2020, Pages 486-499.
 31. Klaus-Dieter Gronwald. Global Communication and Collaboration Global Project Management, Global Sourcing, Cross-Cultural Competencies. Springer-Verlag GmbH Germany 2017. 180 p.
 32. Kwadwo Oti-Sarpong, Roine Leiringer. International technology transfer through projects: A social construction of technology perspective. International Journal of Project Management. Volume 39, Issue 8, November 2021. P. 902-914.
 33. Robert Picciotto. Towards a 'New Project Management' movement? An international development perspective. International Journal of Project Management. Volume 38, Issue 8, November 2020. P. 474-485.
 34. Ruggero Golini, Matteo Kalchschmidt, Paolo Landoni. Adoption of project management practices: The impact on international development projects of non-governmental organizations. International Journal of Project Management. Volume 33, Issue 3, April 2015. P. 650-663.
 35. Sophie Brière, Isabelle Auclair. Toward gendered projects in international development: Paradoxes, resistance and convergent approaches. International Journal of Project Management. Volume 38, Issue 8, November 2020. P. 500-514.

Інтернет-ресурси

1. American Evaluation Association. URL: <https://www.eval.org/>
2. Grant writing bases. URL: <https://grantsgovprod.wordpress.com/category/learngrants/grant-writing-basics/>
3. International Journal of Project Management. URL: <https://www.sciencedirect.com/journal/international-journal-of-project-management>
4. ISO 21502:2020 «Project, programme and portfolio management – Guidance on project management». URL: <https://www.iso.org/standard/74947.html>
5. ProjectCubicle URL: <https://www.projectcubicle.com/>
6. Swisscontact. URL: <https://www.swisscontact.org/en/about-us>
7. The Synefin Company. Making Sense of Complexity. URL: <https://thesynefin.co/>
8. АЦ «Соціоконсалтинг»: офіційний сайт. URL: <https://sociocon.org/pro-tsentr/>
9. Всесвітній фонд природи WWF-Україна. URL: <https://wwf.ua/about-wwf/about-wwf/>
10. Громадський простір: офіційний сайт. URL: <https://www.prostir.ua/>
11. Інститут управління проектами (Project Management Institute). URL: <https://www.pmi.org/about>
12. ПРООН в Україні: офіційний сайт. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine>
13. Центр розвитку «Час змін». URL: <https://chaszmin.com.ua/kataloh-grantodavtsiv>

* Курсивом визначено джерела та літературу, яка наявна в бібліотеці ДТЕУ.